

EUROOPA KOHTU OTSUS

11. november 1981*

Kohtuasjas 60/81,

International Business Machines Corporation (edaspidi „IBM”), Armonk, New York 10504, Ameerika Ühendriigid, esindajad: Jeremy Lever, *Queen's Counsel* Inglise ja Walesi advokatuurist, David Edward, *Queen's Counsel*, Šoti advokatuuri advokaat, John Swift, *Queen's Counsel*, Inglise ja Walesi advokatuurist, *barrister* Christopher Bellamy ja *barrister* Nicholas Forwood Inglise ja Walesi advokatuurist ja *solicitor* Andrew Soundy advokaadibüroost Ashurst, Morris, Crisp and Co., Supreme Court of England and Wales'i *solicitor*, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis International Business Machines of Belgium SA büroos, 8 Boulevard Royal,

hageja,

versus

Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: õigusnõunik John Temple Lang ja õigusosakonna liige Götz zur Hausen, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis c/o Jean Monnet hoones õigusosakonna liikme Oreste Montalto büroos, Kirchbergis

kostja,

ja

Memorex SA, 178 Chaussée de la Hulpe, 1170 Brussels, esindajad: Ivo Van Bael ja Jean-Francois Bellis Brüsseli advokatuurist, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis kohtunike Elvingeri ja Hossi kijas aadressil 15 Côte d'Eich,

menetlusse astuja,

nõue konkurentsiküsimuses menetluse alustamise kohta vastu võetud otsuse ja sellekohase vastuväiteteatise tühistamiseks,

EUROOPA KOHUS,

* Kohtumenetluse keel: inglise.

koosseisus: president J. Mertens de Wilmars, kodade esimehed G. Bosco ja A. Touffait, kohtunikud lord Mackenzie Stuart, T. Koopmans, U. Everling ja F. Grévisse,

kohtujurist: sir Gordon Slynn,

kohtusekretär: A. Van Houtte,

on teinud järgmise

otsuse

[...]

Põhjendused

1 Kohtu kantseleisse 18. märtsil 1981 saabunud hagiavaldusega esitas International Business Machines Corporation (edaspidi „IBM”), mille peakontor asub aadressil Armonk, New York, Ameerika Ühendriigid, EMÜ asutamislepingu artikli 173 teise lõigu kohaselt hagi IBM-ile 19. detsembril 1980. aasta kirjaga teatatud komisjoni meetme(te), millega algatati IBM-i vastu nõukogu 6. veebruari 1962. aasta määruse nr 17 (EÜT 1962, 13, lk 204; ELT eriväljaanne 08/01, lk 3) – esimese määruse asutamislepingu artiklite 85 ja 86 rakendamise kohta – artikli 3 kohaselt menetlus ja esitati IBM-le vastuväiteteatis, või vastuväiteteatise enda tunnistamiseks õigustühiseks.

2 Komisjoni konkurentsi peadirektoraadi allkirjaga kirja saatsid komisjoni ametnikud IBM-le pärast mitu aastat kestnud uurimist seoses IBM-i ja selle tütarettevõtjate teatavate turundustavade, et määrata kindlaks, kas need tavad on käsitatavad kõnealust turgu valitseva seisundi kuritarvitamisena EMÜ asutamislepingu artikli 86 tähenduses. Kirjas teatati IBM-le, et komisjon oli alustanud äriühingu vastu menetlust nõukogu määruse nr 17 artikli 3 kohaselt ning et komisjon kavatses võtta vastu otsuse artikli 86 rikkumiste kohta. Koos kirjaga sai IBM komisjoni 25. juuli 1963. aasta määruse nr 99/63/EMÜ nõukogu määruse nr 17 artikli 19 lõigetes 1 ja 2 ettenähtud ärakuulamiste kohta (EÜT 127, lk 2268) artikli 2 kohaselt vastuväiteteatise. Konkurentsi peadirektor palus äriühingul kirjalikult vastata ettenähtud tähtaja jooksul ja märkis, et talle antakse hiljem ärakuulamise käigus võimalus oma seisukohta suuliselt põhjendada.

3 IBM-i seisukoht oli, et meetmetel, millest teda oli 19. detsembri 1980. aasta kirjaga teavitatud, oli mitmeid puudusi, paludes komisjonil vastuväiteteatis tagasi võtta ja menetlus lõpetada. Komisjon keeldus seda tegemast ja siis esitas IBM käesoleva hagi kõnealuste meetmete kuulutamiseks õigustühiseks.

4. IBM-i hagi põhineb argumendil, et tema poolt vaidlustatud meetmed ei vasta minimaalsetele õiguslikele kriteeriumidele, mis sellistele meetmetele on kehtestatud, ning et puuduste tõttu vastuväiteteatise sisus, kehtestatud tähtaegade ebapiisavuse tõttu ning komisjonile jäetud õiguse tõttu esitada hiljem edasisi vastuväiteid ei ole IBM-il võimalik end kaitsta. Lisaks leiab IBM, et vaidlustatud meetmed on käsitatavad komisjoni volituste ebaseadusliku kasutamise, sest need ei tulene komisjoni liikmete ühisest kollegiaalsest otsusest, kuid õiguste vastavat delegerimist ei ole toimunud ega saanud seaduse järgi ka olla, vähemalt ilma nõuetekohase avaldamise või teatamiseta. Ja lõpuks väidab IBM, et kõnealuste meetmetega rikutakse rahvusvahelisi riikidevahelise viisakuse ja siseasjadesse mittesekkumise õiguspõhimõtteid, mida komisjon oleks pidanud enne kõnealuste meetmete võtmist arvesse võtma, sest kaebuse objektiks olev IBM-i käitumine leidis põhiliselt aset väljaspool ühendust, eelkõige Ameerika Ühendriikides, kus see on samuti kohtumenetluse objekt.

5 Komisjon, keda toetas menetlusse astuja Memorex SA, esitas kodukorra artikli 91 lõike 1 kohaselt vastuvõetamatuse vastuväite. Kohus otsustas vastuvõetamatuse vastuväite põhjal otsuse vastu võtta, vaatlemata kohtuasja sisu.

6 Komisjon ja menetlusse astuja Memorex väidavad vastuväite toetuseks, et kõnealused meetmed on menetlustoimingud, millega komisjon avaldab arvamust, mida ta võib hiljem muuta, ja kuna need toimingud valmistavad ette lõplikku otsust, mille komisjon võtab menetluse lõpuks vastu, ei ole neid otsuseid võimalik EMÜ asutamislepingu artikli 173 kohaselt vaidlustada.

7 IBM väidab, et menetluse alustamine ja vastuväidetest teatamine on õigusliku olemuse ja tagajärgede poolest samaväärsed otsustega EMÜ asutamislepingu artikli 173 tähenduses ning et seepärast võivad need meetmed olla hagi esemed.

8 Asutamislepingu artikli 173 kohaselt võib esitada hagi nõukogu ja komisjoni õigusaktide, välja arvatud soovitude ja arvamuste, õigustühiseks kuulutamiseks. Selle õiguskaitsevahendi eesmärk on tagada, nagu artiklis 164 ette nähtud, seadustest kinnipidamine asutamislepingu tõlgendamisel ja kohaldamisel, ning selle eesmärgiga oleks vastuolus nende tingimuste piirav tõlgendamine, mille kohaselt hagi oleks vastuvõetav, piirates selle reguleerimisala ainult artikli 189 viidatud liiki meetmetega.

9 Et määrata kindlaks, kas kõnealused meetmed on õigusaktid artikli 173 tähenduses, on seega vaja vaadelda nende olemust. Vastavalt kohtupraktikale on igasugune meede, mis tekitab siduvaid õiguslikke tagajärgi hageja huve puudutaval viisil, tuues kaasa selge muutuse tema õiguslikus seisundis, toiming või otsus, mis võib olla artikli 173 kohaselt esitatava tühistamishagi esemeks. Nende toimingute või otsuste vormil ei ole põhimõttelist tähtsust selles suhtes, kas neid võib selle artikli kohaselt vaidlustada.

10 Mis puudutab toiminguid või otsuseid, mis tehakse mitmeastmelise, eelkõige asutusesisese menetluse käigus, siis kohtupraktika kohaselt võib põhimõtteliselt esitada tühistamishagi vaid selliste meetmete suhtes, mis väljendavad komisjoni või nõukogu

lõplikku seisukohta kõnealusel menetluses; seevastu vahemeetmete suhtes, millega valmistatakse ette lõplikku otsust, ei saa hagi esitada.

11 Olukord oleks teistsugune vaid juhul, kui ettevalmistava menetluse käigus tehtavad toimingud ja otsused vastaksid eespool nimetatud õiguslikele kriteeriumidele ning lisaks oleksid lahenduseks teatud muus menetluses, kui see, mille eesmärgiks on luua komisjonile või nõukogule eeldused otsuse tegemiseks põhiküsimuses.

12 Kuigi pelgalt ettevalmistava iseloomuga meetmete peale ei saa tühistamishagi esitada, võib tugineda nende võimalikele õiguslikele puudustele, vaidlustades selle lõpptoimingu, mille ettevalmistamisega need meetmed seotud on.

13 Määruse nr 17 sätetele vastava haldusmenetluse kutse ja määruse 99/63 artiklis 2 ette nähtud vastuväidete tagajärjed ja õiguslik iseloom tuleb määrata kindlaks nende toimingute eesmärki arvesse võttes, lähtudes komisjoni haldusmenetlusest konkurentsiküsimustes, mille üksikasjalikud eeskirjad on kehtestatud eelmainitud määrustes.

14 Menetluse eesmärk oli võimaldada asjassepuutuvatel ettevõtjatel esitada oma seisukohti ja teatada komisjonile võimalikult täielikud andmed enne ettevõtja huve mõjutava otsuse vastu võtmist. Selle eesmärk on luua neile menetluslikud tagatised ja, nagu võib näha määruse nr 17 preambuli üheteistkümnendast põhjendusest, tagada ettevõtjatele õigus saada komisjoni poolt ära kuulatud.

15 Seepärast on vaja määruse nr 17 artikli 19 lõike 1 kohaselt ja kaitseõiguste garanteerimiseks tagada asjassepuutuvale ettevõtjale õigus esitada uurimise lõpus oma märkusi kõikide vastuväidete kohta, mida komisjon kavatses oma otsuses tema vastu esitada, ning seega teavitada teda neist vastuväidetest dokumendiga, mis on ette nähtud määruse nr 99/63 artikliga 2. Seepärast tuleb ka kõikide kahtluste kõrvaldamiseks kõnealusel ettevõtja menetlusliku seisundi kohta tähistada menetluse alustamist eelnimetatud sätete kohaselt selgesti toiminguga, mis väljendab kavatsust võtta vastu otsus.

16 Toetades oma väidet, et hagi on vastuvõetav, tugineb IBM mitmele menetluse alustamise ja vastuväiteteatise esitamise tagajärjele.

17 Mõned neist tagajärgedest on lihtsalt iga menetlustoimingu tavalised tagajärjed ega mõjuta asjassepuutuva ettevõtja õiguslikku seisundit muul viisil kui menetluse aspektist. See puudutab eelkõige tähtaja katkemist, mida põhjustavad nii menetluse alustamine kui ka vastuväiteteatise esitamine nõukogu 26. novembri 1974. aasta määruse (EMÜ) nr 2988/74 Euroopa Majandusühenduse transpordi- ja konkurentsieeskirjades ettenähtud menetluste ja sundtäitmise rakendamise aegumistähtaegade kohta (EÜT 1974, L 319, lk 1). Sama kehtib asjaolu kohta, et kõnealused toimingud on vajalikud etapid, mis komisjonil tuleb määruse nr 17 kohaselt läbida, enne kui on võimalik asjassepuutuvale ettevõtjale trahvi või karistusmaksid määrata, ning asjaolu kohta, et toimingud kohustavad asjassepuutuvat ettevõtjat end haldusmenetluses kaitsma.

18 Muud tagajärjed, millele IBM tugines, ei kahjusta asjassepuutuva ettevõtja huve. Selline on näiteks asjaolu, et menetluse alustamine määruse nr 17 artikli 9 lõike 3 kohaselt lõpetab liikmesriikide ametiasutuste jurisdiktsiooni – kuigi käesoleval juhul sellist tulemust tegelikult ei tekkinud, sest siseriiklikke menetlusi ei toimunud, ja selle tulemusena sisuliselt kaitstakse asjassepuutuvat ettevõtjat liikmesriikide ametiasutuste paralleelsete menetluste alustamise eest. Teine selline tagajärg on asjaolu, et vastuväiteteatise esitamist käsitatakse komisjoni seisukoha konkretiseerimisena, mis tegelikult tähendab, et komisjon ei saa määruse nr 99/63 artikli 4 kohaselt tugineda oma otsuses uuendatud vastuväiteteatise puudumisel muude vastuväidete olemasolule peale nende, mille kohta ettevõtjale on antud võimalus oma seisukohad esitada, kuigi see ei takista komisjoni oma vastuväiteid tagasi võtmast ja sellega oma seisukohta ettevõtjale soodsamaks muutmast.

19 Vastuväiteteatis ei sunni asjassepuutuvat ettevõtjat oma turundustava muutma ega uuesti läbi vaatama ega jäta seda ilma tema senisest kaitsest trahvi kohaldamise vastu, nagu see on sellisel juhul, kui komisjon teatab ettevõtjale määruse nr 17 artikli 15 lõike 6 kohaselt ettevõtja teatatud kokkuleppe esialgse läbivaatamise tulemustest. Kuigi vastuväiteteatis võib näidata kõnealusele ettevõtjale, et on reaalne oht, et komisjon võib talle trahvi määrata, on see vaid fakti tagajärg ja mitte õiguslik tagajärg, mida vastuväiteteatis peaks tekitama.

20 Menetluse alustamise ja vastuväiteteatise õigustühisteks tunnistamise hagi korral võib kohtul osutada vajalikuks langetada otsus küsimustes, mille kohta komisjonil ei ole veel olnud võimalust oma seisukohta esitada, ja ta ootab seetõttu kohtuasja kohta sisulisi argumente, millega aetakse segamini erinevad haldusalased ja kohtulikud menetlusetapid. Seega ei ole see ühitatav komisjoni ja kohtu vahelise võimude lahususe süsteemiga ja asutamislepingus kehtestatud õiguskaitsevahendite süsteemiga, samuti tõrgeteta õigusemõistmise nõuete ja komisjoni haldusmenetluse nõuetekohase kulgemisega.

21 Eelnevast järeldub, et menetluse alustamist ega vastuväiteteatist ei saa käsitada nende olemuse ja õiguslike tagajärgede poolest EMÜ asutamislepingu artikli 173 tähenduses otsustena, mida võib tühistamishagiga vaidlustada. Määrustega nr 17 ja nr 99/63 kehtestatud haldusmenetlustes on need menetluslikud meetmed, mis võetakse vastu lõpliku otsuse ettevalmistamiseks.

22 Toetades oma väidet, et hagi on vastuvõetav, tugineb IBM ka kohtuasja erilistele asjaoludele ning kohtuasja sisu kohta esitatud väite olemusele ja mõjule, väites, et selle kohtuasja varasel etapil peaks olema kättesaadav kohtulik kontroll nii sellealaste rahvusvahelise õiguse põhimõtete kui ka liikmesriikide õiguse üldpõhimõtete kohaselt. Käesoleva hagi eesmärk on teha kindlaks, et haldusmenetlus oli ühenduse õiguse ja rahvusvahelise õiguse normide kohaselt algusest peale täiesti ebaseaduslik, eelkõige mis puudutab õigust alustada selliseid menetlusi. Ta väidab, et igasugune selle haldusmenetluse jätkamine on ebaseaduslik ning et tõhusa õiguskaitse andmiseks ei piisa asjaolust, et IBM võib hiljem lasta lõpliku otsuse õigustühiseks kuulutada.

23 Käesolevas kohtuasjas ei ole vaja vastu võtta otsust selle kohta, kas erandlikel juhtudel, kui on tegemist meetmetega, mis ei ole isegi näiliselt seaduslikud, võib IBM-i poolt soovitud

kohtuliku kontrolli varasel etapil pidada asutamislepingus ette nähtud õiguskaitselahendite süsteemiga kooskõlas olevaks, kuna hageja poolt selles kohtuasjas viidatud asjaolud ei ole igal juhul sellised, mille põhjal võiks hagi vastuvõetavaks lugeda.

24 Peale selle ei nõua IBM-i piisav õiguslik kaitse kõnealuste meetmete kohest kohtulikku kontrolli. Kui komisjon võtab pärast haldusmenetluse lõppu ja selle käigus esitatud IBM-i võimalike märkuste läbivaatamist vastu IBM-i huve kahjustava otsuse, kontrollib kohus selle otsuse seaduslikkust EMÜ asutamislepingu artikli 173 kohaselt, mille käigus IBM-il on lubatud esitada kõik sobivad argumendid. Seejärel otsustab kohus, kas haldusmenetluses on tehtud midagi ebaseaduslikku, ning kui on, siis kas see kahjustab haldusmenetluse lõpuks vastu võetud komisjoni otsuse seaduslikkust.

25 Seega tuleb hagi jätta vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata.

Kohtukulud

26 Kodukorra artikli 69 lõike 2 kohaselt on kohtuvaidluse kaotanud pool kohustatud hüvitama kohtukulud, kui vastaspool on seda nõudnud. Kuna IBM on kohtuvaidluse kaotanud, tuleb kohtukulud, sealhulgas menetlusse astuja Memorex SA kulud, mõista välja IBM-ilt. Otsus kulude kohta peab sisaldama lisaks põhimenetluse kuludele ka kulusid, mida põhjustas IBM-i avaldus, milles taotleti vahemeetmete võtmist ja mis sisaldasid kohtu presidendi 7. juuli 1981. aasta otsuses, koos kuludega, mida põhjustas IBM-i palve esitada teavet ja dokumente menetluse alustamise kohta komisjoni poolt ja mis on nüüd põhihagi läbi vaatamata jätmise tõttu mittevajalik.

Esitatud põhjendustest lähtudes,

EUROOPA KOHUS

otsustab:

- 1. Jätta hagi vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata.**
- 2. Mõista kohtukulud, sealhulgas menetlusse astuja Memorex SA kulud, ning IBM-i taotletud vahemeetmete võtmisest ning komisjoni poolt menetluse alustamisega seotud teabe ja dokumentide esitamisest tulenevad kulud välja hagejalt.**

Mertens de Wilmars

Bosco

Touffait

Mackenzie Stuart

Koopmans

Everling

Grévisse

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 11. novembril 1981 Luxembourgis.

Kohtusekretär

President

A. Van Houtte

J. Mertens de Wilmars